

УДК 94(477)''1991/2007''-055,2:070

Фрондзей Я. Р., Черкаський державний технологічний університет

Фрондзей Ярослава Ромуальдівна – викладач Черкаського державного технологічного університету В 1998 р. закінчила Черкаський державний університет ім. Б. Хмельницького. Коло наукових інтересів: жіночий рух, жіночі організації, жіноча преса

Періодична преса як джерело вивчення жіночого руху в роки незалежності

У статті висвітлюється коло питань, присвячених періодичній пресі як джерелу вивчення жіночого руху в Україні в роки незалежності. Акцентовано увагу на класифікації періодичних видань за їх тематичним змістом.

The article enlightens the class of problem, which are devoted to periodicals as a source of studying of women's movement in Ukraine during the years of independence. The author attracts our attention to classification of periodicals according to their topical contest.

В умовах розбудови Української держави, в процесі економічних, соціальних, культурних перетворень все більше уваги привертає проблема місця та ролі жінки у громадсько-політичному житті та проблема розвитку жіночого руху в цілому. Засоби масової інформації (преса) є важливим чинником, який впливає на формування суспільної думки, і одночасно індикатором суспільно-політичних, соціальних та культурних процесів, що протікають у суспільстві. Це стосується, зокрема, й висвітлення на сторінках періодичних видань проблем жіночого соціуму.

Дослідження ролі преси в усіх аспектах життєдіяльності суспільства знайшло своє відображення у працях вітчизняних дослідників. Так, питання розкриття проблематики жіночого руху в періодичній пресі незалежної України торкалися такі дослідники, як Стяжкіна О., Мельник Т., Ковалішина Н. [1], проте аналіз періодики з даної проблеми ще не знайшов достатнього висвітлення в дослідницькій літературі.

Загалом, засоби масової інформації є своєрідною системою, яка охоплює періодичні друковані видання, радіо-, теле-, відео- та кінохронікальні програми, інші форми періодичного поширення інформації. Відповідно до законодавства України друкованими засобами масової інформації є періодичні друковані видання (преса: газети, журнали,

бюлетені тощо), разові видання з визначеним накладом; аудіовізуальними засобами масової інформації є радіомовлення, телебачення, кіно, звукозапис, відеозапис тощо [2].

Ядро системи ЗМІ складають газетні та журнальні редакції, видавництва, студії радіо і телебачення з їх продукцією. До ЗМІ належать також інформаційні служби (телеграфні агентства, агентства преси, рекламні бюро, прес-служби, агентства паблік-рілейшнз), професійні журналістські клуби та асоціації.

Згідно із Законом України "Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні" (листопад 1992 р.), встановлено, що право на заснування друкованого засобу масової інформації належить: 1) громадянам України, громадянам інших держав та особам без громадянства, не обмеженим у цивільній правоздатності та цивільній дієздатності; 2) юридичним особам України та інших держав; 3) трудовим колективам підприємств, установ і організацій на підставі відповідного рішення загальних зборів (конференції). Особа, яка заснувала друкований засіб масової інформації, є його засновником. Особи, які об'єдналися з метою спільного заснування видання, вважаються його співзасновниками.

Згідно із законами України, юридичними особами можуть виступати структури усіх гілок державної влади (законодавчої, виконавчої, судової), політичні партії, громадські

організації, наукові та навчальні заклади.

Дослідники пропонують різні типи класифікацій друкованих засобів масової інформації. В.А. Моргун поділяє увесь масив друкованих видань на чотири групи:

1. Офіційні видання, засновниками і співзасновниками яких стали державні структури різного рівня, від районних державних адміністрацій та рад до вищих органів влади – Президента, Верховної Ради України (“Голос України”, “Урядовий кур’єр”, “Нова Україна”, “Відомості Верховної Ради України”, журнали “Віче”, “Президент” та ряд інших видань обласних та районних державних структур).
2. Преса творчих спілок, і передусім письменницьких організацій. (“Літературна Україна”, “Дума” тощо).
3. Видання, засновниками яких є журналістські та трудові колективи редакцій (“День”, “Демократична Україна”, “Дзеркало тижня” тощо).
4. Газети і журнали політичних партій, рухів, громадських організацій (“Україна аграрна”, “Комуніст”, “Товариш”, “Народна газета” тощо) [3].

Що стосується висвітлення всіх аспектів жіночого руху через призму періодичних видань, варто зазначити, що діяльність засобів масової інформації дає важливу підтримку в діяльності жіночих організацій, реалізації основних засад жіночого руху, у подоланні стереотипного уявлення про місце і роль жінки в суспільстві. Не можна не погодитися з думкою щодо цього дослідниці Н. Олійник, яка акцентує увагу на тому, що “жіноча преса є невід’ємною частиною жіночого руху, адже вона не лише інформує, повідомляє новини, а й пропагує певні ідеї, погляди, політичні платформи, і тим самим формує громадську думку щодо становища та позиції жінок у суспільстві, зацікавлює та залучає до жіночого руху нових учасників” [4].

На сучасному етапі державотворення Україна приєдналася до Міжнародної конвенції “Про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок” і взяла на себе зобов’язання вживати відповідних заходів у політичній, соціальній і культурній сферах, включаючи законодавчу, для забезпечення всебічного розвитку і прогресу жінки. Одним з пунктів доповідей про виконання в Україні цієї Конвенції є висвітлення проблем жінок у засобах масової інформації. В ній зазначається, що на подолання стереотипного уявлення про місце і роль жінки в суспільстві та в сім’ї спрямована інформаційна діяльність відповідних державних структур та засобів масової інформації.

Отже, одним із шляхів розв’язання суспільної рівності жінок є висвітлення їх

проблем у засобах масової інформації, серед яких чільне місце посідають друковані.

Що стосується відображення жіночого питання в офіційних виданнях періоду незалежності, то серед них можна відзначити часописи “Політика і час”, “Віче”, “Вісник української академії державного управління”, “Філософська і соціологічна думка”, “Соціальний захист”. Багато проблем, пов’язаних з правовим становищем жінок, висвітлює журнал “Право України”. Важливою складовою є також загальноукраїнські суспільно-політичні газети – “Правда України”, “Голос України”, “Урядовий кур’єр”; нормативні збірники – “Зібрання постанов Уряду України”, “Відомості Верховної Ради України”, на сторінках яких друкуються та аналізуються законодавчі та нормативні акти, в яких визначені права, обов’язки, принципи соціального захисту жінок, шляхи розвитку жіночого руху. Це, зокрема, закони та постанови Верховної Ради, Укази Президента, розпорядчі документи Кабінету Міністрів України, міністерств, державних комітетів з проблем гендерної політики, сім’ї, материнства і дитинства. Зокрема, з 1990 по 2004 рр. на сторінках періодичної преси знайшло відображення більше 3000 законів, в яких прямо чи опосередковано розглядаються важливі аспекти ролі жінок у суспільно-політичному та соціально-економічному житті суспільства, серед яких і питання їх зайнятості та представництва в органах законодавчої, виконавчої, судової влади [5], а також нормативні акти установ і відомств щодо розвитку охорони здоров’я, освіти, у закладах яких працюють переважно жінки, законодавчі і нормативні документи щодо зайнятості жінок у всіх галузях, про політичні партії, рухи, громадські організації.

Окремо слід відзначити періодичні видання, які видаються безпосередньо жіночими організаціями. Зокрема, такі як, “Жіночий світ” (Всеукраїнське товариство ім. О.Теліги), “La Strada-Ukraine” (Ла Страда – Україна), “Вісник Ліги українських жінок” (Всеукраїнська ліга українських жінок), “Гендерні дослідження” (Харківський міський центр гендерних досліджень), “Доктор” (Жіноча громада), “Жінка Придніпров’я” (“Дія”), “Жінки України” (Всеукраїнська асоціація жінок-підприємниць), “Я, ти, ми” (Спілка жінок України), “Діалог різноманітностей” (Київський інформаційно-консультаційний жіночий центр). Власні видання мають не тільки всеукраїнські об’єднання та їх філії, а й регіональні жіночі організації: “Береги-ня” (організація “Берегиня” Київської області), “Ваше право” (Тернопільська організація “Відродження нації”), “Вісник руху” (організація “Жінки Приазов’я”), “Я –

жінка” (Черкаський жіночий центр) тощо [6].

Аналізуючи зміст жіночої преси періоду незалежності, варто виокремити типи даних видань за їх тематичним змістом. Тематика періодичних видань досить різноманітна і торкається всіх проблем жіночого соціуму України. Зокрема це видання:

- соціального спрямування: “Українка” (видання організації “Союз Українок”), “Я, ти, ми” (“Спілка жінок України”);
- правова просвіта жінок, висвітлення питань жіночого лідерства: “Жінка Придніпров’я”, (видавець – організація “Дія”);
- запобігання торгівлі жінками (бюлетень організації Ла Страда – Україна);
- запобігання насильству в сім’ї (бюлетень Черкаського жіночого центру);
- охорона репродуктивного здоров’я, проблеми планування сім’ї: “Здоров’я жінки в Україні” (видавець – “Жінки України”);
- соціальний та правовий захист військовослужбовців: “Солдатські матері” (“Спілка солдатських матерів України”);
- висвітлення етнокультурних особливостей жінки в багатонаціональній державі: “Бюлетень фіно-пермського товариства” (Жіночий клуб “Суомі”).

Класифікуючи жіночі видання за їх цілями, Н. Олійник виділяє, крім зазначених, такі: видання гуманітарно-пізнавального спрямування, розраховані на інтелектуальну жінку (“Натали”, “Женский журнал”); видання релігійного характеру (“Діти Марії”); видання, які популяризують техніку рукоділля, шиття, ведення домашнього господарства (“Приятного апетита”) тощо. Виокремлюючи типи видань за їх цілями, потрібно також відзначити, що більшість видань є змішаними [7].

Література

1. Стяжкіна О.В. Гендерні дослідження в Україні в 90-ті роки ХХ століття й історична наука // Наукові праці. – Т. 8. Історичні науки. – Миколаїв: Національний університет “Києво-Могилянська академія”, Миколаївська філія, 2000. – С. 159-164.; Мельник Т.М. Гендерна політика в Україні. – К.: Логос, 1999. – 92 с.; Ковалішина Н. Жіночий рух України – важливий чинник розбудови громадянського суспільства // ВУАДУ. – 2001. – № 2. – Ч. 2. – С. 263-268.
2. Закон України “Про інформацію” // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650; Закон України “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні” від 16 листопада 1992 р. // Там само. – 1993. – № 1. – С. 1.
3. Моргун В.А. Суспільно-політичні проблеми розбудови громадянського суспільства в

Що стосується регіонального аспекту, то можна виокремити Харківський міський центр солідарності жінок творчих професій “Фемінінформ”, який, об’єднавши, в основному, журналістів, використовує свою фахову підготовку для пропаганди на сторінках друкованих засобів масової інформації ідей рівноправ’я жінок і чоловіків, публікуючи також і матеріали діяльності жіночих організацій.

Як правило, періодичність виходу друкованих видань жіночих організацій сягає від одного тижня (прикладом є газета “Берегиня”, регіон – Дніпропетровська область) до поквартального розповсюдження (Вісник Всеукраїнської Ліги українських жінок). Щоправда, деякі організації, серед яких Харківський міський центр гендерних досліджень, видає журнал “Гендерні дослідження” лише 2 рази на рік, що пов’язано з тематикою гендерної стратегії в Україні та за її межами, розроблення якої потребує часу.

Деякі республіканські, обласні та міські газети відкрили тематичну сторінку, на якій систематично друкуються матеріали з жіночої тематики. Зокрема, Вінницька газета започаткувала рубрику “Мальва”, Волинська обласна газета ввела рубрику “Берегиня”, на Закарпатті виходить часопис “Краєнка”.

Аналізуючи зміст жіночих журналів останніх років, можна зробити висновок, що лише незначна їх кількість акцентувала увагу на місці і ролі жінки за нових умов, на проблемах входження жінки в нову (ринкову) систему. В основному висвітлення проблем жіночого руху найповніше було представлено у періодичних виданнях самих організацій, переважна більшість яких – інформаційні бюлетені, журнали, вісники, газети. Хотілося б зазначити, що всі друковані періодичні видання жіночих

незалежній Україні: історичний аспект. – Донецьк: Донецький національний ун-т, 2003. – С. 261.

4. Олійник Н. Жіноча преса в Україні: минуле та сучасність // Незалежний культурологічний часопис. – 2003. – № 27. – С. 96.
5. Стахневич А.І. Участь жінок у розбудові громадянського суспільства в Україні (90-ті рр. ХХ – поч. ХХІ ст.): історичний аспект: Автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. – Луганськ: Східноукраїнський національний університет, 2004. – С. 9.
6. Лисенко А.І. Жіночий рух в Україні: економічний, політичний, соціальний та правовий аспекти (1980-2001): Дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. – Донецьк: Донецький національний університет, 2004. – С. 32.